

DELO

glasilo KPI za slovensko narodno manjšino

Leto XXVIII. - Štev. 17-18

T R S T - 31. decembra 1976

150 lir

Tovarišem in prijateljem,
sodelavcem in raznašalcem
želimo
srečno novo leto

Slovenci in osimski sporazum

Poslanska zbornica je z ogromno večino glasov odobrila ratifikacijski zakon, ki potrjuje osimske sporazume med Italijo in Jugoslavijo.

Komunisti smo v govorih tovarišev Pajette, Cuffara in Segreja (pa tudi s prisotnostjo naših poslancev v dvorani in pri glasovanjih) dokazali, da pripisujemo

odnosom in sodelovanju s socialistično Jugoslavijo velik pomen. Ne gre samo za krajevne aspekte, kot so lahko nekateri deli gospodarskega sporazuma, pač pa za splošno politiko Italije in Jugoslavije v okviru Evrope, ki se trudi, da bi premostila blokovske razdelitve. V tem okviru je sodelovanje med jadranskima sosedama na politični ravni eden izmed dejavnikov stabilizacije in napredka v Italiji.

Druga velika stranka, krščanska demokracija, ni imela enotnega gledanja na vprašanje. Kot se vedno dogaja v teh primerih so predstavniki zmernih struj pokazali predvsem na obstoj strahov iz časov "hladne vojne" (kot ugibanja o sovjetski zasedbi Jugoslavije "po Titu") medtem ko so predstavniki naprednih skupin v krščanski demokraciji pokazali večje zanimanje za perspektive sodelo-

vanja. Pri tem so mnogi poudarjali gospodarske dele sporazumov, ki so v današnji krizi Italiji v pomoč pri premoščanju svojih problemov, lahko pa v širši perspektivi preusmerijo gospodarske interese Italije z jugoslovansko pomočjo na relacijo Evropske gospodarske skupnosti - Tretji svet, kjer so za izvoz blaga, izdelkov in tehnologije velike možnosti.

Vsi, ki so v zbornici razpravljali o osimskem sporazumu, so svoje posege razdelili na tri dele. V prvem, splošnem, so se opredelili do političnega bista sporazumov, nato pa so podrobneje obravnavali sporne točke, ki se nanašajo predvsem na gospodarske dogovore in na prosto industrijsko cono v največji meri.

Naj glede proste industrijske cone na Krasu čimbolj sintetično zabeležim sta-

STOJAN SPETIČ

(Nadaljevanje na 2. strani)

Ob vstopu v novo leto

1976 je bilo leto, ki so ga označevali huda notranja gospodarska in politična kriza ter hude socialne razmere. V tem letu so se zvrstili pomembni dogodki in se razvili boji za preosnove, za pridobitve delovnih slojev, za premostitev sedanjega nevzdržnega položaja, bilo je nešteto enotnih nastopov in manifestacij za dosegno zahtev delovskih množic ter v znak solidarnosti z zatiranimi ljudstvi, predvsem z gibanjem za svobodo španskega ljudstva in za zlom fašističnega režima v Čileju.

Bilo je leto pomembnih vsedržavnih volitev, leto "20. junija", ko so volilci izkazali komunistom veliko zaupanje in v izredno velikem številu glasovali za KPI, ji preskrbeli nove postojanke in tako povečali njeno težo in pomen v državi, jo postavili na odgovornejše mesto, povečali vpliv vseh levičarskih sil, obenem pa zmanjšali manevrski prostor dosedanjih vladnih strank in krogov, predvsem krščanske demokracije ter zadali močan udarec skrajni desnici in prevratniškim silam.

V teh, novih, razmerah se je dejansko izoblikoval nov politični zemljepis v državi in okrepitev položajev KPI je začela pogojevati vsedržavno življenje na vseh področjih. To se je izkazalo predvsem ob sestani nove vlade, ob izvolitvi parlamentarnih komisij, ob predložitvi programa Andreottijeve vlade, ob razpravi in izglasovanju novih zakonov. To se je izkazalo ob izvolitvi županov, ki so v mnogih mestih letos prvič kumunisti ali neodvisni izvoljeni na listah KPI, ob sestavi novih občinskih, pokrajinskih in

JELKA GERBEC

(Nadaljevanje na 12. strani)

Gledališče «France Prešeren» v Boljuncu

V nedeljo, 19. decembra so v Boljuncu slovesno odprli občinsko gledališče France Prešeren. Slovesnosti, ki je bila v dopoldanskih urah, so se poleg domačinov udeležili tudi predstavniki oblasti in številni gostje. Popoldne istega dne je prosvetno društvo France Prešeren priredilo prvo kulturno prireditev v tem gledališču. (O slovesnosti in prvi prireditvi poročamo na notranjih straneh)

Slovenci in osimski sporazum

(Nadaljevanje s 1. strani)

lišča komunistov, kot so prišla do izraza v posegih naših tovarišev.

1. Komunisti smo za prosto industrijsko cono, ker ustvarja izbirne možnosti skupnih gospodarskih pobud Italije in Jugoslavije na vzhodni meji. Obsežnost vpliva teh industrijskih pobud je taka, da lahko pomaga tržaškemu mestu, Gorici in po potresu prizadeti Furlaniji pri reševanju njihovih problemov.

2. Kakor vsi, se zavedamo, da vsaka industrijska pobuda prinaša s seboj specifične probleme, kot so onesnaževanje voda, zraka in pa rušenje ekološkega ravnotežja v naravi. Vendar poudarjamo, da so to problemi, ki se pojavijo povsod in ne samo na Krasu. Morda jih je mogoče rešiti z naj sodobnejšimi tehničnimi in znanstvenimi posegi. To pa nam lahko pove samo poglobljena študija o tem vprašanju, pri kateri naj sodelujejo krajevne uprave, univerza in inštituti z obeh straneh meje.

3. V kolikor bi znanost povedala, da je mogoče rešiti ekološke in druge probleme, je mnenje komunistov, da mora struktura in dejavnost proste industrijske cone koristiti obmejnemu prebivalstvu in razvoju tržaškega mesta. Zato pa mora ljudstvo preko svojih predstavništev neposredno sodelovati pri upravljanju in usmerjanju dejavnosti v coni in ob njej.

4. Prav korist prebivalstva, Slovencev in Italijanov, lahko narekuje iskanje optimalnih rešitev glede kraja, kjer naj industrijska prosta cona nastane. V fazi uredniševanja sporazuma, v vzdušju medsebojnega zaupanja in prijateljstva lahko Italija in Jugoslavija preučita — recimo — možnosti, ki naj bi preprečile pretirano koncentracijo industrijskih pobud. Mogoče bi lahko razmišljali o drugačni teritorialni porazdelitvi režima prostih con na tak način, da bi v teh pobudah sodelovanje preko meje bile prisotne vse pokrajine obmejnega področja.

Pomeni tako stališče "odklon"? Mislimo, da ne. Osimski sporazum ni "dikta" ali "kazenski sporazum" med nasprotnikoma, pač pa prijateljski dogovor, ki je začrtal osnovne smernice bodočega sodelovanja "na splošno". V podrobnosti se sporazum ne more spuščati, saj je to stvar ljudi in razvoja. Ni ga še tako podrobnega načrta, ki bi bil do pičice natančen in nespremenljiv.

Natančnost v osimskem sporazumu zasledimo v delu, ki določa dokončne meje. To je razumljivo, ker je pač pečat preteklosti. Radikalci in drugi zagovorniki "ločene ratifikacije" pa niso razumeli, da je prav dokončna potrditev meja prvi pogoj in temelj bodočega sodelovanja. Zato je med političnim in gospodarskim delom sporazuma tako tesna vez.

Dokončnost meja je pogoj sodelovanja nasprotnih. Toda bistvena sestavina sporazumevanja in sodelovanja je tudi ravnanje z manjšinami.

Razprava v zbornici je pokazala, kako nevzdržna so bila stališča dela tržaških demokristjanov, ki se je še pred kratkim ogreval za "postopnost" v reševanju

našega narodnostnega vprašanja. Zadnji zagovor "postopnosti" je v zbornici poskusil poslanec Corrado Belci, ki je govoril o "nujnosti izpopolnitve zaščite slovenske manjšine", kot če bi mi v glavnem bili že na debelo zaščiteni in gre zgolj za malenkostne popravke. V resnici pa poslanec Belci niti sebe ni mogel prepričati, da smo glede zakonske zaščite komaj dve stopinji nad ničlo (šolski zakon z dopolnili, nekaj drugih manjših obvez). Vsi ostali (Cuffaro, Lombardi, celo Piccoli in zunanji minister Forlani) pa so razumeli, da je za Slovence potreben zakon o njihovih pravicah in da je to obveza, ki izhaja še iz ustave in jo je osimski sporazum samo pogrel, oziroma podprl.

Pač pa je ostalo nerešeno vprašanje možnosti obstoja dveh kategorij Slovencev v Italiji, oziroma odnosa med "memorandumsko zaščito" in "globalno zakonsko zaščito". Zaščitne (in neuresničene) norme posebnega statuta naj bi namreč še nadalje veljale, ker jih je osimski sporazum potrdil v celoti. To lahko vsak razume po svoje, seveda, in šolski minister Malfatti s svojim odgovorom tov. Jelki Gerbec dokazuje, da njegovi funkcionarji tolmačijo potrditev "memorandumske zaščite" kot obnovo načel, kot je recipročnost v ravnanju med Italijani in bivši "coni B" in Slovenci v bivši "coni A", ko gre za šolska vprašanja.

Drugi demokristjani dopuščajo možnost "dveh zaščit". Na Tržaškem naj bi veljale norme "globalne zaščite". Med vrsticami bi bilo mogoče razumeti, da bi "globalna zaščita" v takem primeru lahko bila v primerjavi z "memorandumsko" na nižji ravni.

Končno pa komunisti menimo, da je ustavna dolžnost, ki jo je osimski sporazum potrdil, globalna zakonska zaščita vseh Slovencev v pokrajinah Trst, Gorica in Videm. Zdi se nam samoumevno, da mora biti globalna zaščita na višji ravni od "memorandumske" in jo mora torej prenesti, oziroma "vsrkati". V ta namen smo k splošni resoluciji parlamenta predložili (skupaj s tovarišem Lombardijem za PSI) priporočilo vladi, v katerem so navedene glavne točke pojma globalne zaščite, od jezikovnih pravic, samostojnosti slovenske šole in stikov z matičnim narodom, tja do manjšini in njenemu razvoju ustrezajoče gospodarske politike.

Parlament je z resolucijo svečano izrekel obvezo, da bo pripravil instrumente za globalno zaščito Slovencev. Resolucijo so podpisali načelniki skupin KPI, PSI, PSDI, PRI in DC, vlada pa je obvezo sprejela nase. Zbornica jo je nato z glasovanjem odobrila in bo tako šla resolucija v akte kot "vzporedni spremni akt" ratifikacijskega zakona.

Ločiti moramo zaletavo in instrumentalistično polemiko od resnih pomislekov. Odgovarjali bomo le na druge.

Res je, da se je govorilo tudi o možnosti vnašanja popravkov k osnutku ratifikacijskega zakona. Popravek bi, v takem primeru, nujno vseboval isto besedilo

sprejete resolucije. Kvečjemu bi vseboval še rok, v katerem naj parlament izdela norme globalne zaščite.

Slišati je bilo kritike, češ da se napredne stranke niso zavzele za popravek ratifikacijskega zakona, sprejeto resolucijo pa omalovažujejo.

Reakcionarna in zmedena kampanja proti osimskim sporazumom, predvsem na Tržaškem, je ustvarila tako vzdušje, da so demokratične stranke sklenile, da se ratifikacijski zakon ne sme popravljati in da bodo zato odbijale vsak predložen popravek. Pod pritiskom desnice je zbornica razpravljala o skoraj 70 različnih popravkih (s podpisi MSI, posl. Tombesija od DC, liberalcev, radikalcev in demoproletarcev) in jih zavrnila vse. Preudarnost je torej narekovala iskanje druge poti. Če pa je bilo nemogoče nadaljevati na poti vnašanja popravkov k ratifikacijskemu zakonu pripada odgovornost vsem silam, brez razlike, ki so na kakršenkoli način prispevale h kampanji proti ratifikaciji osimskega sporazuma. In prav skupina, ki danes zviška kritizira demokratične stranke, ve, da je v tej kampanji pritaknila svoj skromni lonček.

Učinek skupne resolucije pa je, v bistvu, isti. Formalno sta se namreč parlament in vlada obvezala za globalno zaščito Slovencev v Italiji, še več, vlada in parlament sta kot priporočilo sprejela stališča KPI in PSI o tem, kaj je pravzaprav globalna zaščita. Razumljivo je torej, da bo moral parlament izhajati prav iz naših zakonskih osnutkov, ko se bo lotil tega problema. V resoluciji Cuffaro-Lombardi pa je tudi priporočilo vladi, naj vloži tudi svoj zakonski osnutek.

Toda kdaj? Predvsem velja ugotovitev, da so stranke, ki predstavljajo ogromno večino parlamenta (okoli 87%) sprejele to obvezo. Podpisniki resolucije pa so načelniki skupin, ki skupaj s predsednikom zbornice sestavljajo dnevni red in torej načrtujejo zakonodajno dejavnost parlamenta. Rezultat pritiska naprednih strank bo torej tudi odgovor na vprašanje o roku za odobritev globalnega zaščitnega zakona.

Pri tem bi ne smeli pozabiti, da v parlamentu ne deluje neka večinska koalicija in da je metoda sporazumevanja med strankami, od KPI do DC edini kriterij dela na zakonodajni in tudi na vladni ravni.

Pred parlamentarno razpravo o osimskem sporazumu se je predsednik vlade Andreotti obvezal, da bo sprejel odposlanstvo slovenske narodnostne skupnosti. Z odobritvijo resolucije o globalni zaščiti je njegova obveza še večja.

Prav je, torej, da se čimprej srečata Andreotti in odposlanstvo Slovencev in navežeta razgovor, ki naj ne bo epizodičen, pač pa naj postane več ali manj ustaljena praksa dialoga med osrednjimi političnimi organi in slovensko manjšino.

Srečanje med Andreottijem in Slovenci naj tudi pripomore k hitrejši obravnavi obstoječih zakonskih osnutkov o globalni zaščiti.

To so misli, ki jih narekuje zaključek prvega dela razprave o osimskih sporazumih. Naša skupna dolžnost je, da te teme poglobimo in nato oblikujemo smernice za skupno akcijo.

Vlada naj čimprej predloži zakonske ukrepe za globalno zaščito slovenske manjšine

Rimska poslanska zbornica je odobrila ratifikacijski zakon o osimskem sporazumu v prvotnem besedilu, glede katerega so se izrekle vse demokratične stranke. Ker so bile vendar izrečene nekatere pripombe med razpravo, je zbornica izbrala drugo pot, da poudari obveznosti vlade z resolucijami.

Prva resolucija, ki so jo podpisali predstavniki krščanske demokracije, komunistične partije, socialistične, socialno demokratske in republikanske stranke, predstavlja obvezo, ki jo je zunanji minister Forlani v imenu vlade sprejel, zbornica pa potrdila z glasovanjem.

Ta resolucija se glasi:

V trenutku, ko odobrava ratifikacijo osimskega sporazuma, ki rešuje mejne in pravne spore med Italijo in Jugoslavijo in v praksi uresničuje smernice helsinkijske konference ter tako postavlja temelje za nadaljnje plodno sodelovanje med državama, čeprav je njun mednarodni položaj

Resolucija deželnega sveta

Deželni svet Furlanije-Juljske krajine je z veliko večino odobril dokument v zvezi z italijansko-jugoslovanskim sporazumom, ki so ga podpisali. 10. novembra 1975 v Osimu. Odobrena resolucija med drugim poudarja, da so doseženi sporazumi veljavni instrumenti za nadaljnje ovrednotenje evropske funkcije Furlanije-Juljske krajine. Dokument nadalje poudarja obseg in pomen, ki ga v tem okviru zavzema predvidena industrijska prosta cona na mejnem področju. Resolucija končno potrjuje ugodno mnenje o pogodbi, ki na novih osnovah omogoča razvijanje tesnejših in plodnejših stikov in sodelovanja med obema državama. Resolucija tudi poudarja, da industrializacija in urbanistična naselja tako v notranjosti kot v bližini proste cone, v nobenem smislu in na noben način ne bodo smeli prizadeti interesov slovenskega prebivalstva, ki je na omenjenem področju prisotno, zato bo treba zagotoviti celovitost nadnostne skupnosti in zagotoviti obstoj naravnega ravnotežja, kraškega okolja. Resolucija nato neposredno obvezuje deželni odbor, da s posebno pozornostjo in s sistematskim posvetovanjem z deželnim svetom, zasleduje in spremlja izvajanje sporazumov med obema državama ter obveznosti, ki so predvidene, čim bosta italijanski in jugoslovanski parlament ratificirala pogodbo. Za omenjeno resolucijo so glasovali vsi svetovalci strank ustavnega loka, razen liberalcev, ki so se vzdržali, proti so glasovali samo fašisti.

drugačen, poslanska zbornica priznava naslednje:

a) izvajanje dogovora o sodelovanju prav zaradi izvirnosti v zasnovi terja na obeh straneh izredne oblike sodelovanja ter skupne napore za rešitev zapletenih vprašanj, ki imajo velik pomen za gospodarski razvoj celotnega zainteresiranega področja;

b) uresničenje gospodarskega dela sporazuma zahteva ustrezne in takojšnje ukrepe za zaželeni zagon gospodarstva severovzhodne Italije in še posebej tržaške in goriške pokrajine, da bosta lahko opravljali novo in sodobno vlogo v Evropi;

c) praktično uresničenje mešanč industrijske cone, predvidene z režimom "punti franchi" tržaškega pristanišča, narekuje pozorno upoštevanje ekoloških, urbanističnih in pravnih vprašanj, stroge izbire lokacije in proizvodnih dejavnosti, zato zbornica obvezuje vlado, naj

1. napreže vse sile, da bo sporazumno z deželnimi oblastmi in na osnovi veljavnih zakonov ter pooblaščenih norm zagotovila vsem državljanom, ki so neposredno vpleteni v ureditev meja med Italijo in Jugoslavijo, najširšo zaščito njihovih pravic ter ustrežno plačilo za škodo, ki so jo utrpeli;

2. pripravi ustrezne instrumente, da bodo zagotovili popolna enakopravnost, svoboden razvoj in globalna zaščita slovenski narodnostni manjšini, ki živi v deželi Furlanije-Juljski krajini;

3. omogoči najširši razvoj odnosov med člani italijanske etnične skupnosti v Istri z matičnim narodom preko intenzivnejših kulturnih izmenjav;

4. pred sprejemanjem sklepov o izvajanju gospodarskih dogovorov in izdajo potrebnih pooblaščenih odlokov, naj se posvetuje z zainteresiranim prebivalstvom Furlanije-Juljske krajine in krajevnimi upravami v tržaški in goriški pokrajini.

Poslanska zbornica nalaga parlamentarni komisiji, ki je bila ustanovljena skladno s 3. členom ratifikacijskega zakona, dolžnost, da sporazumno z deželo Furlanije-Juljsko krajino in po intenzivnem posvetovanju z zainteresiranimi krajevnimi upravami ter glavnih gospodarskih in družbenih kategorij dežele, poglobljeno preuči vprašanja, ki so povezana z izvajanjem sporazumov in še posebej dogovora o gospodarskem sodelovanju, da bodo zaščitene zakonite koristi prebivalstva dežele v pooblaščenih odlokih o uresničevanju dogovorov, kakor tudi pri razvoju nadaljnjega sodelovanja med Italijo in Jugoslavijo.

Drugo resolucijo, ki jo je vlada sprejela kot priporočilo prav v zvezi z drugim členom skupne resolucije vseh demokratičnih strank, vkolikor to točko o globalni zaščiti pogloblja v podrobnosti, sta sestavila poslanca Cuffaro in Lombardi in se glasi:

Sklicujoč se na 6. člen ustave Italijanske republike, ki proglašča načelo o zaščiti jezikovnih manjšin s posebnimi normami, glede na 3. člen statuta dežele Furlanije-Juljske krajine, ki sprejema splošno prepričanje prebivalstva v deželi, da se v deželi priznava enakopravnost vsem državljanom, neglede na jezikovno skupino, kateri pripadajo, ter zaščita njihovih etničnih in kulturnih značilnosti, poslanska zbornica podčrtuje, da je vprašanje slovenske manjšine v Italiji preizkusni kamen za italijansko demokracijo.

Zato potrjuje pomen osimskega sporazuma med Italijo in Jugoslavijo, ki v preambuli poudarja, da se podpisniki strinjata z načelom najširše zaščite pripadnikov narodnostnih skupnosti, skladno z lastnim ustavnim redom, kar bosta podpisniki uresničili na samostojen način in se pri tem navdihovali po načelih listine Organizacije združenih narodov, izjave o človekovih pravicah ter dogovorov o odpravljanju vsakršne oblike rasne diskriminacije.

Pri tem zbornica upošteva, da 8. člen osimskega sporazuma poudarja, da v trenutku, ko preneha veljati posebni statut priložen londonskemu memorandumu, podpisniki v celoti sprejemata iz tega izhajajoče obveznosti. Zbornica poudarja, da je treba vprašanje slovenske manjšine reševati globalno in torej ne zadeva samo tržaško temveč tudi goriško in videmsko potrajino, in ugotavlja, da so že pred leti bili vloženi zakonski predlogi o globalni rešitvi vprašanj slovenske manjšine v Italiji in da morajo biti, med drugim, rešena še mnoga vprašanja in med temi vprašanji uporabe slovenskega jezika v izvoljenih skupščinah, izpopolnitev šolstva in njegova samostojnost, ustanovitev televizijskih oddaj ter uresničenje narodnostni manjšini ustrezajoče družbeno-gospodarske politike, okrepitev njenih kulturnih ustanov, obvezuje vlado, naj čimprej predloži zakonske ukrepe za globalno zaščito slovenske manjšine v Italiji.

V imenu vlade je zunanji minister Forlani o tej resoluciji izjavil, da jo sprejema kot priporočilo in dodal:

"Vlada jemlje nase obvezo o zaščiti vseh narodnostnih manjšin, skladno s tem, kar določa ustava".

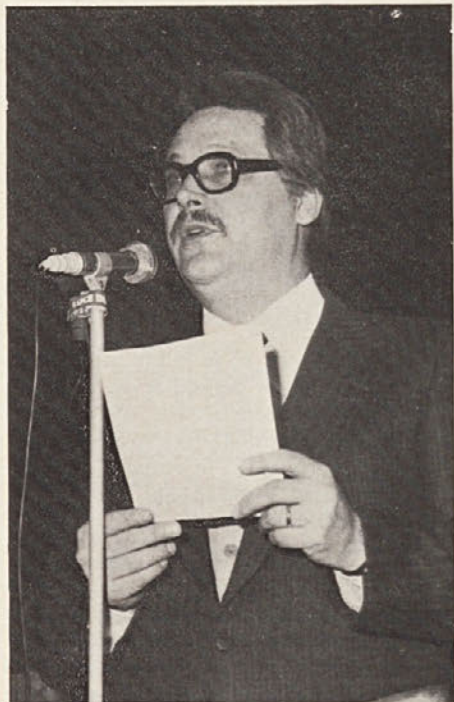
**BERITE, ŠIRITE,
PODPIRAJTE "DELO"**

Zgodovinski dogodek za Boljunec in ves Breg

V nedeljo, 19. decembra 1976 so v Boljuncu odprli občinsko gledališče France Prešeren

V nedeljo, 19. decembra t.l. so v Boljuncu slovesno odprli občinsko gledališče France Prešeren. Uresničila se je dolgoletna želja tamkajšnjih domačinov, in dejanska potreba, saj doslej ni bilo v vsej dolinski občini prostorne dvorane in ustreznega odra za kulturne in druge prireditve. Odprtje novega gledališča je bilo zelo slovesno. Poleg številnih domačinov so se te slovesnosti udeležili tudi predstavniki upravnih in deželnih oblasti, predstavniki družbeno političnih in kulturnih organizacij, predstavniki občine Kočevje, ki je pobratena z dolinsko občino, zastopnika Zveze kulturno prosvetnih organizacij Slovenije, jugoslovanski generalni konzul v Trstu in drugi. Uradnemu odprtju novega gledališča je sledila

priložnostna prireditev, ki so jo izvajali učenci slovenske srednje šole iz Doline in učenci italijanske srednje šole iz Domja, popoldne istega dne pa je bila prva prireditev prosvetnega društva France Prešeren iz Boljunca, na kateri so sodelovali: mešani pevski zbor, ki ga vodi Drago Žerial, tamburaška skupina, otroška folklorna skupina in dramski odsek ki je podal izbor del Ivana Cankarja. Ob tej priliki je predstavnik Zveze kulturno prosvetnih organizacij Slovenije podelil 32 pevkam in pevcem Gallusova odličja. O pomenu prireditve je govoril Vojko Slavec, predsednik društva France Prešeren, v imenu občinske uprave pa je govoril odbornik Drago Ota.

Tovariš Edvin Švab
župan občine Dolina

Župan Edvin Švab: "Postavljamo valobrane in svetilnike ob obali"

Iz govora, ki ga je imel na slovesnosti ob odprtju gledališča župan dolinske občine tovariš Edvin Švab, povzemamo naslednje:

Spoštovani gostje, predstavniki oblasti in organizacij, dragi občani, prijatelji in tovariši! Imam prijetno dolžnost, da vam ob tej izredni, enkratni slovesnosti posredujem prisrčen pozdrav upraviteljev občine Dolina in njenih občanov.

Pred dobrim leto smo odkrili v športnem centru občinski spomenik padlim za svobodo. Spomeniški park je vzklik iz prelite krvi 208 naših občanov, katerim je postavljeno mogočno; a v primeru z njihovo žrtvijo še zmeraj premajhno obeležje, ki nas in širšo skupnost opominjajo in spominjajo na najplemenitejše vrednote človeškega rodu.

Ta pokrit in lepo, pa čeprav skromno, urejen prostor, ki smo ga skoraj drzno poimenovali občinsko gledališče France Prešeren, nam ne pomeni samo težko pričakovano pridobitev objekta za kulturno in drugo delovanje. Tudi ti zidovi so zrastle iz temeljev bitke za ohranitev, za očuvanje izročil naših pradedov. V tej bitki se nismo spopadli z oboroženim nasprotnikom, ki bi požigal, moril, zatiral in preganjal. Znašli smo se v vrtincu splošnega razvoja, ki ni zajel samo nas, naše skupnosti in ki je poleg žrtev prinašal tudi koristi in blagostanje. Čez naše občinske meje, v okviru katerih smo živeli srečno, složno in skoraj idilično, je pljusnil val industrije s svojimi problemi in s tisoči novih delovnih mest za nas in ta Trst; delovnih mest, ki se jih veselimo, jih pozdravljamo in zahtevamo.

Toda pred tem smo doživeli razlastitve naše zemlje, ki niso nikdar neboleče.

Operacija "razlastitev" je bila pogosto opravljena brez narkoze. Za naše bolečine, za naše zahteve, za naša mnenja, tako uprave kot občanov, največkrat ni bilo posluha.

Kako je danes? Se je kaj spremenilo? Prav gotovo in marsikaj. Ni tu priložnost za ocenjevanje naših sogovornikov, ki so nad nami in ki s svojimi odločitvami pogojujejo naše delo in razvoj. Spremenili so se in spreminjamo se tudi mi; spreminjajo se naši občani, naše organizacije, naše šole, kajti v nas se razvija in dozoreva nova zavest, v kateri ni kompleksov za uresničevanje tako pravic kot dolžnosti. V načelnih zahtevah nas naša maloštevil-

nost prav nič ne moti, nasprotno v nas utrjuje instiktivni ponos, da smo kljub majhnosti vendarle na načelni in zato perspektivni in pravi poti.

To naše gledališče smo začeli graditi leta 1974 s sto milijoni od razlaščenih cest, kolovozov, potokov, kalov in teras boljunske srenje. Da sedimo danes tu, smo morali iz naših skromnih rednih sredstev dodati še dvakrat toliko, tako da presegajo danes stroški 320 milijonov. Vsi se lahko danes vprašamo: ali je bila izbira občinske uprave pravilna? Odgovori bodo verjetno različni. S strani upraviteljev naj povem, da imamo od teh, na (Nadaljevanje na 12. strani)

Prva prireditev prosvetnega društva France Prešeren iz Boljunca v novem gledališču

Ob 35. obletnici mučeniške smrti Pinka Tomažiča in tovarišev

Spominske svečanosti v Trevisu

Vsakikrat, ko se odpro vrata strelišča pri Opčinah in lahko stopino na kraj, kjer so bili 15. decembra 1941 ustreljeni tovariši Pinko Tomažič, Simon Kos, Viktor Bobek, Ivan Ivančič in Ivan Vadnal, nas obda tesnoba pri srcu. V naših mislih se oživlja spomin na žrtve fašističnega nasilja, na mučenike in junake. Zato vsakokrat stopamo na ta kraj z največjo spoštljivostjo in zbrano. Toda neprijeten občutek je toliko večji, ter je kraj, ki je bil prepojen s krvjo mučnikov - junakov "oskrunjeno svetišče", zanemarjen, in ker ni posluha za to, da bi ga proglasili za spomenik protifašističnega odporstva.

Podobne občutke kot na openskem strelišču smo doživljali v nedeljo, 19. t.m. tudi Fontane pri Trevisu, kjer je bila taka spominska svečanost kot je vsako leto, na nedeljo po 15. decembru, na Opčinah. V kraju Fontane je bil namreč prvotni grob Pinka Tomažiča in tovarišev in tam so fašisti streljali tudi italijanske partizane. Pokopališča ni več, ostalo je le skromno obeležje, ki spominja na boj proti fašizmu. In ob tem obeležju je bila letos sicer skromna a zelo pomembna spominska svečanost, ki so jo priredili treviški antifašisti, komunisti in drugi demokrati skupaj s krožkom za družbene in politične vede "Pinko Tomažič" iz Trsta in v sodelovanju z moškim pevskim zborom "Vesna" iz Križa.

Kako je prav za prav prišlo do spominske svečanosti v Trevisu, odnosno do več prireditev, ki so se zvrstile 18. in 19. t.m.?

Po vsej Italiji so v teku razne pobude, ki imajo namen objasniti vlogo zloglasnega posebnega fašističnega sodišča. To sodišče je bilo ustanovljeno pred 50. leti in je "delovalo" do konca druge svetovne vojne. Na smrt je obsodilo Pinka Tomažiča in tovariše, številne druge antifašiste, med katerimi je bilo izredno dosti Slovencev in Hrvatov iz našega Primorja in Istre, veliko težkih obsodb pa je izreklo tudi proti mnogim antifašistom iz pokrajine Treviso in iz drugih krajev Italije.

Tovariši iz Trevisa so menili, da bi bilo prav, če bi letos, ko poteka 50. letnica ustanovitve omenjenega zloglasnega sodišča in obenem tudi 35-letnica ustrelitve Pinka Tomažiča in tovarišev, priredili v Trevisu izredno spominsko svečanost v sodelovanju s tržaškim krožkom "Pinko Tomažič". Pobudnik te zamisli je bil tovariš Ivo Dalla Costa, eden izmed uglednih voditeljev antifašističnega gibanja v Trevisu. Ta tovariš je na srečanju, do katerega je prišlo pred nedavnim, med drugim dejal:

"Tomažiča osebno nismo poznali, toda vemo kdo je bil, za kaj se je boril in zakaj so ga fašisti ustrelili. Po ustrelitvi na Opčinah so fašisti Tomažiča in tovariše skrivaj pokopali v Fontane vecchio, ki spada pod našo pokrajino. V našem mestu je tudi ena izmed celic KPI poimenovana po Pinku Tomažiču. Zato se nam zdi

primerno, da letos, ko se spominjamo 50-letnice ustanovitve posebnega fašističnega sodišča, v okviru raznih pobud okoli te obletnice žalostnega spomina, na svečan način počastimo spomin Pinka Tomažiča in tovarišev, kakor tudi vse žrtve fašističnega nasilja".

S tovarišem Dalla Costa smo se pogovarjali tudi o velikem koncentracijskem taborišču, ki je bilo med drugo svetovno vojno v kraju Monigo pri Trevisu. Skozi omenjeno taborišče je, po doslej znanih podatkih, šlo vsaj 2.800 Slovencev in Hrvatov iz krajev, ki jih je italijanska fašistična vojska zasedla, ko je navalila na staro Jugoslavijo. In v tem taborišču jih je umrlo 187. "Tem pozabljenim žrtvam fašističnega nasilja bomo postavili spominsko obeležje". Tako je dejal tov. Dalla Costa.

Kako so se odvijale prireditve 18. in 19. t.m.?

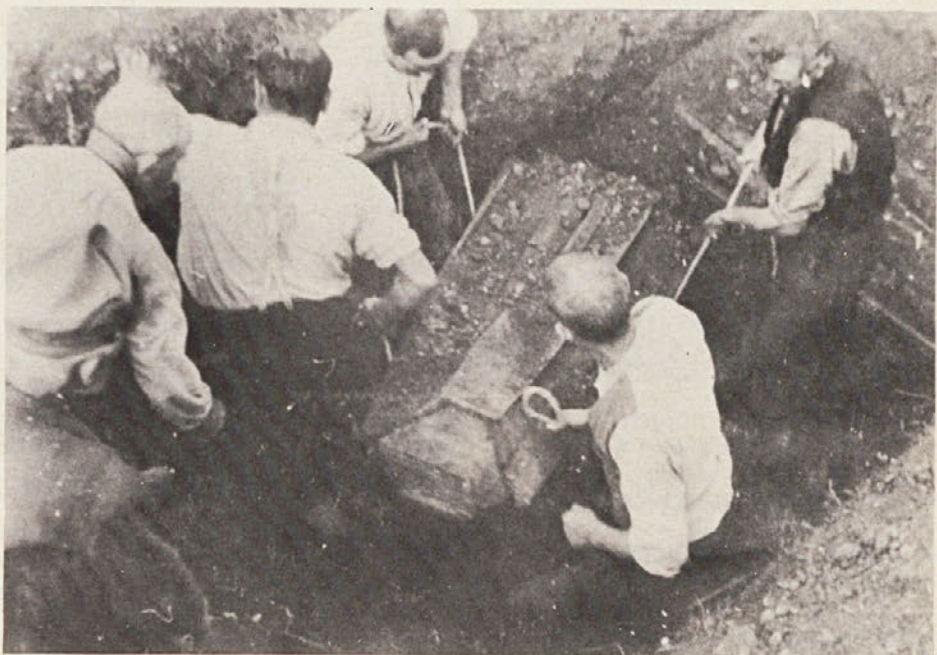
V soboto, 18. je bila v "Centro Sociale" v treviškem predmestju San Liberale javna konferenca, na kateri je senator Paolo Sema iz Trsta govoril o vlogi fašističnega posebnega sodišča, o razmerah, ki so v obdobju med prvo in drugo svetovno vojno vladale na Primorskem in v Istri, o zatiranju Slovencev in Hrvatov, o boju proti fašizmu in za svobodo. Predavanje je bilo izredno zanimivo in dokumentirano, skratka tako, da bi ga bilo vredno v celoti objaviti. Razumljivo je, da je za predavanje vladalo veliko zanimanje. To je med drugim pokazala udeležba, pa tudi živahna razprava, ki je sledila predavanju in ki je trajala pozno v noč. Med razpravo so bila podrobneje objasnjena številna poglavja in beseda je tekla tudi o raznih aktualnih vprašanjih, med katere spada tudi osimski sporazum med Italijo

in Jugoslavijo. Med drugim smo med razpravo lahko ugotovili, da so gesla, ki jih širijo nazadnjaški krogi, nasprotniki prijateljstva med Italijo in Jugoslavijo, dejansko brezpredmetna.

V nedeljo, 19. dopoldne je bila v "Centro Sociale" mestne četrti Santa Bona prva svečanost v počastitev spomina Pinka Tomažiča in tovarišev. Po krajšem govoru predstavnika sveta omenjene mestne četrti sta govorila tov. Miloš Kodrič, predsednik krožka Pinko Tomažič iz Trsta in Vidko Vremec, openski rojak, živeč v Kopru, ki je bil na procesu leta 1941 obsojen na 15 let ječe. Ob tej priliki je tov. Vremec izročil prirediteljem proslave lično brošuro o Pinku Tomažiču, dar koprške šole, ki je poimenovana po tem heroju. Po govorih je nastopil moški pevski zbor "Vesna" iz Križa, ki ga vodi tov. Frančko Žerjav, Piermarco D'Andrea iz Trsta pa je bral pisma, ki jih je Pinko Tomažič napisal v ječi.

Sledila je spominska svečanost v Fontane vecchio, kjer so bili, kot že povedano, leta 1941 pokopani Pinko Tomažič in tovariši in kjer so bili ustreljeni tudi nekateri italijanski partizani, pripadniki brigade "Gobbato". Ob skromnem in že omenjenem obeležju, so bili spominski govori, pevci iz Križa pa so zapeli eno slovensko in eno italijansko priložnostno pesem. Govorili so: tov. Ivo Dalla Costa, kot predstavnik iniciativnega odbora, Gilberto Milani, odbornik občine Vilorba, odvetnik Martelani, član nekdanjega CLN in treviški župan Antonio Mazzaroli.

Vsi govorniki so poudarjali pomen, ki ga je imel enoten boj proti fašizmu in za svobodo ter spoštljivo in občuteno poveljevali žrtve fašističnega nasilja.

Leta 1945 so v Fontane vecchio pri Vilorbi odkrili grob Pinka Tomažiča in tovarišev. Njihove posmrtno ostanke so prepeljali v Trst ter jih slovesno pokopali

Pogredni sprevod Pinka Tomažiča in tovarišev v Trstu

Odvetnik Martelani, ki je leta 1945 prisostvoval izkopu in ugotavljanju istovetnosti posmrtnih ostankov Tomažiča in tovarišev, je med drugim dejal: "Jokali smo tedaj in tudi danes se z grenkobo spominjamo tistega pretresljivega prizora". (Po vsej pravici lahko zapišemo še to, da je prav spominska svečanost v Fontane bila toliko bolj pomembna, ker je na njej govoril tudi mestni župan. Na Opčinah, na žalost, še ni govoril župan iz Trsta. Omembe vredno je tudi to, da sta se spominskih svečanosti udeležila dva starejša tovariša iz Trevisa, ki sta bila, tako kot odv. Martelani, prisotna pri izkopavanju posmrtnih ostankov Tomažiča in tovarišev).

Omembe vredno je dejstvo, da so prireditve v Trevisu organizirali sveti kar treh mestnih četrti, San Liberale, Santa Bona in Fiera skupaj z organizacijami ANPI, ANPPA, zveze bivših garibaldincev, ki so se borili v Španiji, krožka "Cineforum" iz občine Vilorba (pod to občino je spadalo nekdanje pokopališče Fontane vecchio), združenja ANEI, enotni antifašistični odbor okraja Fiera, v sodelovanju z našim krožkom "Pinko Tomažič in moškega pevskega zbora Vesna in Križa.

Nedeljske svečanosti so se zaključile s celovečernim koncertom moškega zbora "Vesna" iz Križa. Koncert je bil v telovadnici srednje šole v kraju Fiera.

Na vseh prireditvah so organizatorji prebrali brzojavko, ki so jo poslali prirediteljem spominske svečanosti na Opčinah in ki se glasi: "Treba je živeti in

izpolniti svojo življenjsko nalogo (besede so povzete iz pisma, ki ga je Pinko Tomažič napisal tri ure pred svojo smrtjo). S to obvezo se iniciativni odbor mestnih četrti Santa Bona in Monigo ter celica KPI Pinko Tomažič iz Trevisa klanjajo spomenu Pinka Tomažiča in tovarišev in slovenskih deportirancev. S to iniciativo želimo biti prisotni na vaši manifestaciji na Opčinah. Nasvidenje". (To brzojavko je tovariš Paolo Sema prebral med govorom, ki ga je imel v nedeljo popoldne na openskem strelišču).

Spominskih svečanosti v Trevisu se je udeležili tudi predstavnik generalnega konzulata SFRJ v Trstu.

MIRKO KAPELJ

Deželno jamstvo za posojilo SSG

Deželni odbor Furlanije-Juljske krajine je odobril podelitev bančnega jamstva za posojilo 300 milijonov lir, ki ga Stalno slovensko gledališče v Trstu namerava skleniti s Tržaško posojilnico. Ta finančni poseg je potreben za plače uslužbencev in za nadaljevanje rednega delovanja gledališča. Kot predvidevajo določbe posojila, bo poseg razdeljen na tri letne dobe, vsaka za 100 milijonov lir. Rok odplačila posojila je, skupno z obrestmi, določen na 31. marec 1980.

Sporazum o sodelovanju med Jugoslavijo in EGS

Evropska gospodarska skupnost je z Jugoslavijo podpisala skupno izjavo, ki predvideva tesnejše sodelovanje med deveterico EGS in SFR Jugoslavijo. Izjavo je za Jugoslavijo podpisal Džemal Bijedič, za skupnost pa zunanji minister EGS Max Van Der Stoel. Trgovinski sporazum med EGS in Jugoslavijo je v veljavi že od leta 1968. Evropska skupnost je namreč največji trgovinski partner jugoslovanske federacije, saj krije 30 odstotkov jugoslovanskega izvoza in 40 odstotkov njenega uvoza.

V prosvetnem domu na Opčinah so pretekli četrtek odprli razstavo akvarelov dr. Roberta Hlavatyja. Razstava bo odprta do 2. januarja 1977, ob delavnikih od 18. do 20. ure, ob praznikih pa od 10. do 12. od 16. do 20. ure. Prireditelj je Slovensko prosvetno društvo Tabor.

Spominske svečanosti ob 35. letnici ustrelitve Pinka Tomažiča in tovarišev, ki je bila v nedeljo, 19. t.m. na strelišču pri Opčinah, se je udeležilo mnogo ljudi iz mesta in podeželja. Govorila sta tovariša prof. Paolo Sema in Srečko Colja, ki je bil sojen na istem procesu kot Tomažič in tovariši. Spominsko svečanost je vodil mladi Igor Malalan, vnuk znanega antifašističnega borca, pokojnega Rika Malalana z Opčin. Openski moški pevski zbor Tabor je zpel dve pesmi. Ob spominskem obeležju so stali na častni straži taborniki in bivši partizani. Tov. Sema je med govorom prebral tudi brzojavko, ki so jo poslali tovariši iz Trevisa

Cenjene naročnike
vljudno vabimo,
naj čimprej
poravnajo naročnino

Senatorka Jelka Gerbec o zakonskem osnutku KPI za SSG

Stalnemu Slovenskemu gledališču v Trstu je treba zagotoviti nemoteno delovanje

Kot je že znano je komunistična skupina v senatu predložila zakonski načrt za rešitev vprašanja Stalnega slovenskega gledališča v Trstu in za zagotovitev njegovega neoviranega delovanja. Prva podpisnica tega zakonskega načrta je senatorka Jelka Gerbec, ki se že dolgo zavzema za ugodno rešitev tega perečega vprašanja. Tovarišico Jelko smo naprosili, naj našim bralcem podrobneje objasni omenjeni zakonski načrt in namene, ki jih zasleduje KPI.

V pogovoru, je tov. Jelka, med drugim dejala, da "komunisti, s predložitvijo svojega zakonskega načrta zasledujejo predvsem to, da se s posebnim zakonom uradno prizna Stalno slovensko gledališče kot ustanovo primarnega pomena, v prizadevanju za ohranitev značilnosti slovenske narodnostne skupnosti v Italiji, za ovrednotenje njenih tradicij, zgodovinskega in etničnega bogastva, pa tudi kot faktor in učinkovito sredstvo v splošnem kulturnem razvoju. Obenem — tako je dodala senatorka Jelka Gerbec — zasledujemo tudi namen, da se dejavnosti Stalnega slovenskega gledališča finančno podpre z državnimi sredstvi in tako zagamči nemoteno delovanje te ustanove".

Po teh splošnih ugotovitvah se je pogovor takole odvijal:

VPRAŠANJE — Kaj predvideva osnutek zakona o Stalnem slovenskem gledališču, ki ga je v senatu predložila skupina KPI?

ODGOVOR — Osnutek predvideva poravnavo obstoječih dolgov gledališča, ki so ob koncu leta 1975 znašali 472 milijonov lir, ter ureditev letošnjega finančnega stanja, ki je še vedno zelo pereče. Ne gre pozabiti, da so gledališki igralci, upravno in pomožno osebje bili prisiljeni

naj država krije 8/10 letnega nakazila že na samem začetku finančnega leta, ostali 2/10 pa na koncu, ko mora gledališče dokazati, da je program uresničilo. Na ta način bi se izognili najemanju posojil v bankah in tako prihranili več milijonov lir, ki jih terjajo obresti.

VPRAŠANJE — Kakšne so razlike med zakonskim osnutkom KPI in osnutki, ki sta jih predložila poslanca Belci za krščansko demokratsko stranko in Fortuna za socialistično stranko?

ODGOVOR — Naš predlog zakona je precej podoben onima, ki so ju predložili krščanski demokrati in socialisti, v tistem delu, ki obravnava sanacijo položaja. Vsi predlogi na primer predvidevajo posebno nakazilo v znesku 472 milijonov lir za poravnavo starega primanjkljaja in enak znesek za letošnje leto. Trije zakonski načrti pa ne predvidevajo enake vsote za prihodnja leta. Prenizka je zlasti vsota, ki jo na primer predvideva načrt poslance Belcija. Ta vsota odgovarja le dosedanjim potrebam in razmeram. Iz Belcijevega načrta ni izslediti nobene nadaljnje perspektive, nobene možnosti razvoja za slovensko gledališče. V tem pogledu je, po mojem mnenju, mnogo boljši načrt,

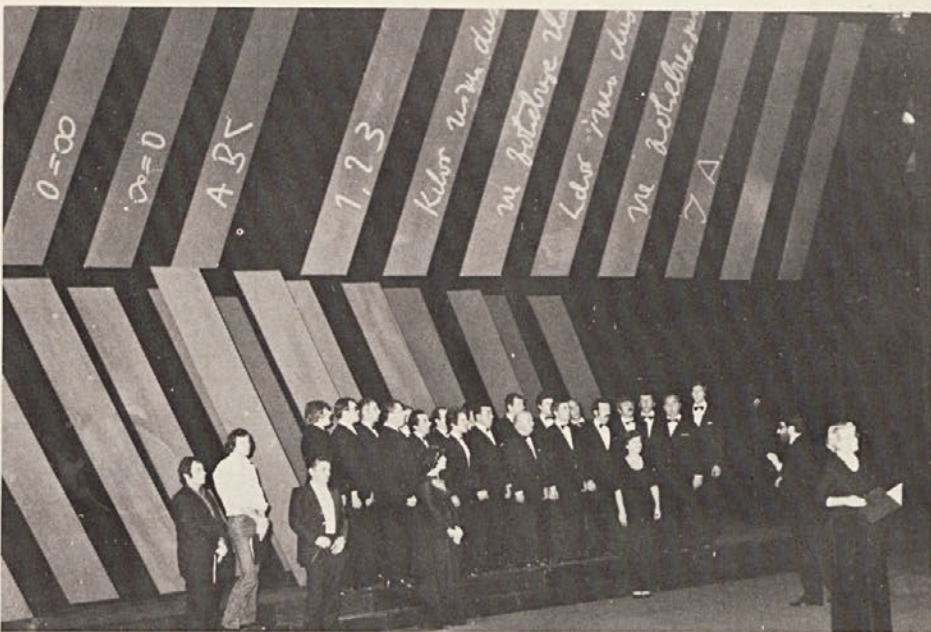
ki ga je predložil poslanec Fortuna, vendar predvideni znesek vseeno ne bo popolnoma odgovarjal in ne bo zadosten. Poleg tega predloga krščanske demokracije in socialistov ne predvidevata izročitev denarja na samem začetku finančnega leta v znesku 8/10 celotnega nakazila. Poslanec Fortuna sicer predlaga izročitev 5/10 letnega nakazila na začetku finančnega leta, a to je premalo in gledališče bi moralo še naprej najemati posojila v bankah in obresti bi zopet pogoltnile milijone lir. Končno, naš zakonski osnutek se razlikuje od drugih dveh tudi po tem, da se sklicuje na ustavno načela.

VPRAŠANJE — Ali je izbira podpisnikov zakonskega osnutka KPI slučajna ali namerna?

ODGOVOR — Namerna je. Lahko opazite, da je med podpisniki tudi tovariš Bacicchi, kot poznavalec naših vprašanj in kot senator, ki je bil izvoljen v naši deželi. Predlog so podpisali tudi tov. Modica, član CK KPI in tajnik naše skupine v senatu, tov. Ruhl-Bonazzola, ki je za našo skupino v senatni komisiji odgovorna za kulturo in vzgojo, tov. Mascagni, ki je prav tako član omenjene komisije in je

**OBNOVITE
NAROČNINO
ZA LETO 1977**

stavkati in so zasedli Kulturni dom dokler ni dežela poskrbela za kritje posojila v znesku 300 milijonov lir. In zdaj je treba posojilo vrniti. Končno, predloženi osnutek zakona predvideva redno letno državno nakazilo v znesku 430 milijonov lir. (V prejšnji številki DELA je bilo pomotoma zapisano, da zakonski osnutek predvideva letno nakazilo v znesku 329 milijonov lir). Znesek 430 milijonov lir, ki presega za približno 100 milijonov letošnji primanjkljaj in ki se da poravnati le s kritjem iz državnih skladov, je zamišljen v tem obsegu zato, da bo mogla uprava gledališča vzdržati pred predvidenimi poviškimi, nabaviti nove tehnične naprave, ter izšolati nove kadre. Še eno značilnost ima ta naš načrt: v njem se predvideva,

Dne 22. t.m. je bila v tržaškem Kulturnem domu slovesnost v počastitev pesnika Srečka Kosovela ob 50-letnici njegove smrti. Slovesnost je priredila Slovenska kulturno gospodarska zveza v sodelovanju s Slovensko prosvetno zvezo, Glasbeno matico in Narodno študijsko knjižnico v Trstu. O Kosovelu je govoril pesnik Marko Kravos. Ostali spored so izvajali: Komorni zbor Glasbene matice, moški pevski zbor Igo Gruden iz Nabrežine, operna pevka Nora Jankovič, pianistka Neva Merlak, recitali pa so člani Stalnega slovenskega gledališča Miloš Battelino, Stanislava Bonisegna, Miranda Caharija, Stojan Colja, Silvij Kobal in Mira Sardoč. Akademijo je režiral Marij Uršič, originalno odsko sceno pa je izdelal Klavdij Palčič. Ob tej priložnosti je bila v Kulturnem domu odprta tudi razstava Kosovelovih spisov. Razstavo je občinstvu predstavil dr. Frane Škerlj. (Na gornji sliki pevski zbor Igo Gruden in člani Stalnega slov. gledališča)

Občinski upravitelji se spoprijemajo s težkimi in važnimi vprašanji

Devinsko-nabrežinski občinski upravitelji se spoprijemajo s posebno težkimi in važnimi vprašanji, ki od blizu zanimajo vse občane. Med temi naj omenimo finančne težkoče, ki so posledica stroge okrnitve tekočega proračuna s strani posebne komisije notranjega ministrstva, ki je odobrila komaj 145 milijonov lir primanjkljaja od predvidenih 517.969.827 lir. V občinsko blagajno ne bo prišlo torej nad 370 milijonov lir za kritje že predvidenih stroškov za vzdrževanje raznih socialnih storitev, kot so javni prevozi, otroški vrtci, smetarska služba, itd. K temu nepričakovanemu finančnemu udarcu je treba dodati še odpoved bančnega posojila s strani Tržaške hranilnice in posojilnice (Cassa di Risparmio) za kritje stroškov skromnega neodložljivega letnega načrta javnih del (asfaltiranje nekaterih občinskih cest in trgov, kanalizacija in druga manjša dela v Cerovljah, raztegnitev in ojačenje javne razsvetljave v raznih krajih občine itd.). Težko je predvideti, posebno če upoštevamo veliko gospodarsko krizo, v kateri se nahajamo, kako bo občinska uprava našla izhodišče iz zagate.

Vsled tega je obč. uprava začela "stiskati" z manj važnimi izdatki in po drugi strani iskati večje dohodke. Tako je prišlo do uvedbe mesečnega prispevka (lir 6.000) na vsakega otroka, ki obiskuje občinski otroški vrt, kar predstavlja približno desetino stroškov, ki jih ima uprava. V tej zvezi in za čimboljše upravljanje otroških vrtcev je bil na nedavni seji občinskega sveta odobren poseben pravilnik, ki predvideva ustanovitev sekcij svetov, sestavljenih iz staršev otrok, predstavnikov učnega in pomožnega osebja ter predstavnikov krajevne skupnosti.

Zagotoviti nemoteno delovanje SSG

tudi član evropskega parlamenta, poznavalec tematike narodnostnih manjšin (omenimo naj še to, da je doma iz Trenta in je sorodnik znanega skladatelja Mascagnija). Med podpisniki je tudi prof. Villi, neodvisni senator, izvoljen na listi KPI. (Prof. Villi je znan tržaški znanstvenik, predava na univerzi v Padovi in prav dobro pozna probleme slovenske manjšine v Italiji).

VPRAŠANJE — Kaj se namerava še posebej poudariti med razpravo v senatni zbornici?

ODGOVOR — Predvsem dejstvo, da jamstva za Stalno slovensko gledališče v Trstu, ki jih predvideva naš zakonski načrt, spadajo v splošno prizadevanje za demokratično napredovanje v državi, se pravi da spadajo med napore za nadaljnjo utrditev demokracije. Izglasovanje zakona, kot ga mi predlagamo, in njegovo izvajanje, spada med glavne dosežke na poti priznanja in zaščite slovenske narodnostne manjšine v Italiji.

Za zagotovitev večjih dohodkov je prišlo do rahlega poviška tarif smetarske službe, do uvedbe pravilnika uporabe občinske telovadnice. V iste namene je v teku priprava za odobritev novega pravilnika za uporabo javnih zemljišč, za pokopališko službo, za izkoriščanje in upravljanje občinskih kamnolomov, za uporabo krajevnega nogometnega igrišča itd. Seveda so to, v glavnem, neljubi ukrepi, ki jih mora občinska uprava sprejeti v pričakovanju novega zakona o krajevnih finančah, s katerim bodo vladne oblasti jamčile večje in pravičnejše dohodke zadolženim krajevnim upravam.

Po več kot enoletnem prizadevanju občinskih upraviteljev je končno prišlo, do imenovanja svetovalcev, ki bodo sestavljali sedem krajevnih skupnosti, kolikor jih bo štela devinsko-nabrežinska občina. Nedvomno predstavlja ta dogodek zelo važno politično etapo na poti vedno večje demokratizacije občinskega upravljanja in široke participacije občanov v odločanju in spremljanju zadev javne koristi. Ti novi javni organi posvetovalnega značaja bodo gonilna in kontrolna sila za čimboljše in učinkovitejše upravljanje zadev javne koristi. Ko bo odobren zadevni sklep, to je imenik članov posameznih krajevnih skupnosti (glej seznam, ki ga objavljamo na drugem mestu, ki so ga po proporcionalnem sistemu predložile v odobritev občinskega sveta politične stranke), bodo ti sveti pričeli z rednim delom. Predvidena je v prvi vrsti razprava o občinskem proračunu za leto 1977, seveda poleg drugih splošnih vprašanj krajevnega značaja.

Se dolgo bi bilo naštevaje važnih vprašanj s katerimi se v tem času ubada

krajevnega uprava v Nabrežini. Omenimo naj le še nekatera, ki so in bodo še dalj časa predmet večjega zanimanja. Med te spada novi deželni osnutek regulacijskega načrta, ki ga bo treba proučiti in predlagati popravke, v skladu s splošnimi koristmi bodočega občinskega razvoja. Že v tem mesecu (sicer z veliko zamudo!) je predvideti, da bodo pristojni deželni organi končno odobrili novi gradbeni občinski pravilnik in varianto splošnega občinskega regulacijskega načrta, kar bo pripomoglo k odpravi mnogih ovir za izstavitve številnih gradbenih dovoljenj prizadetim domačinom.

Sedanja levičarska uprava, ki razpolaga samo z devetimi svetovalci od dvajsetih, kolikor jih šteje občinski svet, se pripravlja na težko preizkušnjo, ki jo predstavlja odobritev občinskega proračuna, za kar je potrebno najmanj enajst glasov. Vsa prizadevanja upraviteljev, da bi pritegnili k sodelovanju in upravljanju tudi druge politične skupine, kot na primer Slovensko skupnost in socialdemokratskega svetovalca, so naletela na gluha ušesa. Vsa podpora s te strani, kadar je prišla, za kar se upravitelji občine zahvaljujejo, je bila le zunanja. Upati je, da se bosta ti svetovalski skupini končno le odločili za vstop v upravo, kar bi dalo večjega zagona in večjo učinkovitost pri upravljanju javnih koristi, najmanj pa kar večina občanov pričakuje od omenjenih političnih sil je, da glasujejo za občinski proračun. V nasprotnem primeru bo neizogibno prišlo do odstopa sedanje občinske uprave, kar bi privedlo, upoštevajoč sedanje politične razmere, do imenovanja prefekturnega komisarja.

*

Svetovalci krajevnih skupnosti v devinsko-nabrežinski občini

Krajevna skupnost Nabrežina center-Križ-Slivno

Kenda in Caharija Pavla (Lina), Gabrovec Bogomil, Sigoni Maurizio, Marušič Ivo, Milos Sergio, Terčon Marija, Kralj Simon, Kariž Stanislav.

Sesljan - Naselje S. Mauro-Vižovlje

Markovic Alojz, Colomban Gianni, Kravanja Josip, Biasi Paolo, Lenarduzzi Remigio, Lorenzutti Sergio, Carli Oto, Zaccaria Claudio.

Nabrežina Kamnolomi

Žerjal Čelestin, Puglia Claudio, Biasi in Tomatis Delia, Pizzul Guido, Grossi Flavio, Burgher Alfredo, Pezzella Giuseppe.

Krajevna skupnost Devin

Mervic Vladislav, Bonazza Agostino, Tonon Luciano, Pacor Dario, Zbogor

Orlando, Tinta Deodato, Rosini Mariella.

Štivan - Medjavas Ribiško naselje

Pahor Danilo, Ghersetti Sergio, Clon Pietro, Marchesan Neri, Zullich in Moratto Cesarina, Ranzato in Pugliese Antonietta, Kocman Lucijan, Giraldi Mario.

Mavinje - Cerovlje

Okretič Alfonz, Gabrovec Aurora, Medved in Petelin Danica, Peric Josip, Antonič Ivan, Pipan Robert, Terčon Božena, Legiša in Petelin Lojzka.

Šempolaj - Prečnik - Praprot

Trnovca - Nabrežina Postaja

Mokole Ludvik, Gergič Tatjana, Kante Segij, Veggian Giorgio, Kariž Vladimir, Lupinc Danilo, Šturm in Uršič Zora, Midena Giorgio.

13. kongres socialistične internacionale

Novosti in zamude socialnih demokracij

Zadnje dni novembra je bil v Ženevi 13. kongres socialistične internacionale. Na njem so govorili številni voditelji socialističnih in socialdemokratskih strank, med katerimi tudi tajnik italijanske socialistične stranke Craxi in privak socialdemokratske stranke Saragat. O tem kongresu je tednik KPI "Rinascita" objavil naslednji članek, ki ga je napisal Romano Ledda:

— Ena izmed novosti 13. kongresa socialistične internacionale je bilo to, da je skušal spremeniti tradicionalno evrocentrično naravo druge internacionale — tudi v organizacijskem pogledu. Vse sicer po ovinkih in nekako v zadregi. Za Afriko, na primer, je bilo vse povezano z zmernim nacionalizmom. Predvsem pa se je vse spremenilo v različnem gospodarskih in političnih mehanizmov nerazvitih dežel, ki je opustila kakršnokoli natančnejše povezovanje z imperikalizmom in neokolonializmom. Kljub temu pa je storjem korak naprej, če pomislimo, da so problemom nove gospodarske ureditve, razmerju med razvitimi in nerazvitimi, Severi-Jug, in njihovem osrednjemu pomenu v sodobnih procesih posvetili en cel delovni dan. Vse to je dobilo polemičen prizvok, ko je kancler Schmidt, znan po odporu do "ideologij", izstrelil puščico v korist stare gospodarske ureditve ter obtožil tretji svet, da živi nad svojimi možnostmi (!), hkrati pa dejal, naj vsakdo skrbi za svojo hišo. Prvi mu je odgovoril danski socialnodemokratski ministrski predsednik Jorgenson, ki je ožigosal za "nemogoč način, kako se je Zahod do zdaj pogovarjal s Tretjim svetom". Pri tem je pozabljal, da so poleg različnih neposrednih in posebnih interesov lahko tudi splošni interesi, ki so skupni ne samo zato, "ker svet potrebuje več pravičnosti", marveč tudi zaradi konkretnih perspektiv gospodarskega razvoja na Zahodu, zaradi njegove preobrazbe in njegovih programov. In položil je prst na rano, ko je dejal, da ni mogoče da bi kot socialisti na kongresih razpravljali o novi gospodarski ureditvi, potem pa kot šefi vlad odšli na razgovore med Severom in Jugom ter pri tem zagovarjali staro. Takoj nato mu je sledil Kreisky iz avstromarksistične šole, ki je z napol ironičnimi besedami — "pripadam desnici, vendar se ne bojim izgovoriti besede kapitalizem" — začel oster napad na anarhistično in potratno proizvodnjo, na način življenja in porabe, ki je mogoč zaradi izkoriščanja Tretjega sveta, toda danes nujno obsojen na smrt, ne da bi se Evropa pri tem v celoti zavedala bistvenih značilnosti te krize.

Sicer pa to ni bila edina novost. Ko sta Erlich iz stare in umišljene "zveze" ali Avstrijec Karl Czernetz omenila slepila hladne vojne ("politika popuščanja je v nasprotju s politiko svobode"), je bila vrsta na nemškem socialnem demokratu Egorju Bahru, enem izmed protagonistov

"ostpolitik", da odgovori, da morajo biti socialni demokrati in socialisti odločno proti obnovitvi hladne vojne, da mora biti politika popuščanja in miru, pa naj bo še tako dolga, temeljno vodilo internacionale pri pogovorih in soočanju z drugimi političnimi silami, zakaj nikakršna ideološka razlika (pri tem je Bahr mislil na komuniste) se ne bi smela spremeniti v stare oblike, ki so značilne za hladno vojno. Če pomislimo na soglasje množic, ki so si ga evropske socialne demokracije zagotovile ob prihodu hladne vojne, in na križarsko razpoloženje, ki se je iz tega razvilo v raznih nacionalnih situacijah, postane novost tudi tukaj pomembna.

In končno problem komunistov. Na prejšnjem kongresu na Dunaju (1972) in na nedavnem vrhu v Elsinoru je Mitterrand moral zagovarjati nove odnose s komunisti (na Dunaju je bil še sam, v Elsinoru pa so se mu že pridružile tudi druge stranke). V mnogih pogledih je bila to ostra razprava, ki je pripeljala do sporov in na mejo razkola. V Ženevi je sam Brandt, novi predsednik socialistične internacionale, opozoril, sicer previdno, da je zdaj potrebno drugače gledati na ta problem. Ko je govoril, da je komunistično gibanje močno razčlenjeno, da je za evropske komunistične partije značilno iskanje, ko je omenil aspekte tako imenovanega evrokomunizma, ki se pojavlja sicer še tiho in nejasno, pa le ni

mogel prikriti nasprotno težnjo, zajete v strahu, ki ga je izgovoril ob koncu komunistom posvečenega dela v svojem referatu: "Samo človek brez političnega občutka bi lahko rekel, da je nepomembno, kar se dogaja".

To so bistveni novi elementi, ki govorijo o utrudljivi in neugodni raztresenosti odločilnih sil v Evropi ter o iskanju, ki želi doseči novo socialnodemokratsko identiteto. Pri tem sodelujejo globoki objektivni dejavniki, navzoči v kompleksni krizi, ki je zajela socialnodemokratske tvorbe. Vpleteni pa so tudi subjektivni elementi, bistveni za socialistično gibanje, ki na tej internacionali ni po naključju priča o dokončanemu zatonu angleškega laburizma (ki je na tem kongresu dobesedno izginil) ter omejevanju, ali če hočemo biti previdni, razcepu v nemški prevladi v korist dveh novih polov: sredozemskega in nordijskega, po netočni geografski definiciji teh novih vrenj. Že sama izvolitev Brandta za predsednika internacionale, njegov govor ob izvolitvi in sodelavci, ki si jih je izbral v predsedstvo (Mitterrand za politična vprašanja, Palme za tretji svet, Kreisky za arabske države) kažejo na poskus, da bi poiskali nasprotno utež Schmidtovemu krilu v SPD, ki ostaja še vedno precej pomembno.

Iskanje nove identitete torej, v bistvu pa velike ambicije, ki se kažejo v izrazu

Na Kocjanovi domačiji v Križu, kjer se je leta 1898 rodil Justo Košuta, so dne 8. decembra t.l. odkrili spominsko obeležje. Kriško prosvetno društvo Vesna je s to pobudo želelo počastiti spomin svojega soustanovitelja, gledališkega igralca, režiserja, soustanovitelja Slovenskega gledališča v Trstu in požrtvovalnega političnega delavca. O Justu Košuti sta govorila gledališki igralec Rado Nakrst in podpredsednik Slovenske prosvetne zveze Mirko Kapelj, pomen te hvalevredne pobude pa je objasn timer Niko Sirk, predsednik prosvetnega društva Vesna. Na slovesnosti je sodeloval tudi moški pevski zbor Vesna, ki ga vodi Frančko Žerjav. Poleg svojcev in sorodnikov pokojnega Justa Košute so se slovesnosti udeležili tudi številni vaščani iz Križa in predstavniki družbeno političnih organizacij

Novosti in zamude socialnih demokracij

evrosocializem, katerega je uradno sprejel kongres v Ženevi.

Toda ali so jo našli? Mitterrand je na začetku kongresa brez omahovanja naštel dolg seznam obstoječih razdelitev: ne samo geografskih in zgodovinskih, marveč tudi veliko tehtnejših, na primer razdelitev na tiste, ki hočejo socializem, in one, ki ga nočejo, na tisto, kar ima marksistični navdih, in ono, kar je marksizem opustilo. Sicer pa je sam kontres v svojem delu predlagal scenarij s pomembnimi razlikami, ki so segale od načelnih vprašanj do bistvenih političnih problemov. Palme je sicer omenjal vprašanje nacionalnih pravic Palestincev kot pridobitev internacionale, Don Mintoff je pozival k plodnejšim spodbudam v Sredozemlju in v arabskem svetu, tudi izraelski premier Rabin je obsojal vojno, potem ko je začel že štiri, kljub temu pa ni znal niti enkrat uporabiti besedice Palestinci. To je samo eden izmed številnih zgledov na nasprotna stališča. Predvsem pa so se v ozadju pokazale večje razlike v splošni razdeljenosti in perspektivah, v pogledih na velike svetovne procese in ukrepih v zvezi z njimi, v krizi kapitalizma in v njenih posledicah, ki niso samo gospodarske, marveč tudi družbene in politične. Evrosocializem je ostal pač samo ideja z nejasnimi obrisi, ki jo vsaka stranka lahko razlaga z drugačnim ključem, pri tem pa velja, da so povezujoči elementi bolj splošne ideje kot že določeni programi.

Mar potem ni čudno, da so na kongresu, ki je bil po drugi strani tako odprt in poln dobre volje, manjkali razčlemba in razmišljanja o tako pomembnih političnih dogodkih, kot so poraz socialnih demokratov na Švedskem, laburistična kriza, bedna zmaga SPD, predvsem pa o

vzrokih, ki so pripeljali do teh pojavov; da sploh niso omenili družbenih gibanj konservativnih in reakcionarnih sil in ozke politike, ki zadeva več evropskih držav in Evropo kot celoto. In da so na seji, ki je bila posvečena človekovim pravicam in problemom demokracije, ostali v senci problemi države, civilne družbe, organiziranosti množic, ki pa so vsekakor na dnevnem redu evropskih družb. Celo sam pristop k problemu komunistov je v tej zvezi izzvenel ponarejeno, kot nekakšno nihanje, med tistim, ki vidijo v nujnosti evrosocializma odgovor na komunistični izziv, ter onimi, za katere je evrosocializem uvrščanje in vračanje k socialdemokratski tradiciji. Resnična zgodovina teh petdesetih let, konkretna dejstva, ki so značilna za tisto, kar bi lahko imenovali drama evropskega delavskega gibanja od poraza revolucije na zahodu do nove politične in družbene dinamike v zadnjih letih — vse to je ostalo zunaj razprave, ob zgrešenem integralizmu, ki ni brez kakršnihkoli nevarnosti. Vse je bilo nekako tako, kot da bi komunisti morali narediti — kar že tudi delajo — obračun s svojo zgodovino, se v praksi in teoriji pomeriti z resničnostjo okoli njih, in kot da so druge komponente evropskega delavskega gibanja že ustrezno odgovorile na vse probleme. In kakor da ni potrebno, kot trdimo mi, celotno delavsko gibanje izmeriti z *istimi* problemi, ki jih svet in Evropa v teh letih spet postavljata v novi in drugačni obliki.

Z drugimi besedami povedano, v odkritem iskanju nove identitete ženevski kongres ni bil neobčutljiv za že staro tendenco: da bi predlagal socialistično vizijo, ki ne temelji na ustrezni analizi in zato ne more biti avtonomna in izvirna v ocenjevanju resničnosti modernega kapitalizma, marveč je zgrajena na hipotezi o "tretji poti", ki se še naprej opredeljuje negativno.

sklopu katerega naj bi bili v kitajski orbiti. Prav tako nismo mogli sprejeti, da bi se ti pristavljali kot novi center, ki bi navdihoval mednarodno delavsko gibanje.

To je prispevek k zgodovini dogajanja. Z naše strani se je končal s tem prijeteljskim srečanjem v Pekingu. Ko je šlo za XI. kongres naše partije, smo se znašli soočeni s KP Kitajske, ki je ni bilo mogoče niti povabiti. Nekega tovariša smo poslali v kitajsko predstavništvo v Bern s povabilom, vendar tega pisma niso sprejeli. Danes tega ne omenjamo niti zato, da bi se opravičili, niti da bi komu kaj očitali, ampak zato, da se vprašamo, na kateri točki naj začnemo prizadevanja za obnovitev odnosov, kot tudi to, če smo storili vse, kar smo mogli. Pri tem pa moramo imeti v mislih načelo, ki se mu ne moremo in ne smemo odreči: prikazati in braniti naša stališča. Skušali bomo odgovoriti vsem, tako tistim, ki so nas obtoževali, da smo v polemiki preveč mlačni, kot tudi tistim v naši partiji, ki so od nas često zahtevali včasih tudi na čustven in naiven način, naj storimo več.

Mislim, da smo v teh dneh s tem, kako smo govorili in pisali ob smrti tovariša Mao Ce-tunga, že odgovorili onim, ki zahtevajo obdsodbo teološkega tipa. Ne bomo odstranjevali imen iz zgodovine. Hkrati smo spomnili, da je za nas polemika poskus razumeti in se dati razumeti. Le pod takimi pogoji more imeti svoj pomen. Tistim pa, ki nas tudi pod vplivom novega vala čustev zaradi žalost zbujujočega dogodka pozivajo "na delo", moremo prvič na tako jasen način povedati, da se ne bomo zgolj sklicevali na uradne deklaracije, s katerimi smo večkrat povedali, da smo se pripravljene srečati in sporazumeti in da smo za "enotnost v različnosti". Ukrepali smo, tudi s pomočjo drugih partij: KP Vietnama, ki je posredovala po lastni pobudi, kar smo takoj z naklonjenostjo sprejeli. Tudi vsi ti niso dobili odgovora. Poudariti moram, da razen molka, ki ima kot tak svoj pomen, nismo nikoli dobili negativnega odgovora, kot tudi, da so napadi na KPI v teh zadnjih letih skoraj prenehali, da se je pomoč skupinam, ki so se borile proti naši partiji, omejila na priznanje vedno bolj fantomatične italijanske organizacije tako imenovanih marksistov-leninistov. Pojavljajo se nove okoliščine, čeprav ni mogoče stvari poenostaviti tako, da Mao ni hotel imeti stikov z italijanskimi komunisti, njegovega smrt pa naj bi jih zdaj avtomatsko omogočila. Zavedamo se pomena Kitajske v svetu. Če je Kitajska s smrtjo tako dragocenega voditelja zdaj v dobi razmišljanja, če gleda okoli sebe in išče tiste, ki bi mogli biti njeni sobesedniki, potem vse to, kar sem povedal, kaže na to, da je med njimi tudi KPI zaradi tega, kar predstavlja v svoji domovini, in zaradi internacionalistične volje, zaradi katere je del svetovnega delavskega gibanja.

V Tržaški knjigarni Franko Vecchiet razstavlja najnovejše grafične liste.

Atilij Kralj razstavlja v dolinski Torkli do 10. januarja 1977. Razstava je odprta ob torkih, četrtek in sobotah od 19. do 21. ure in ob nedeljah in praznikih od 10. do 12. ure in od 15. do 18. ure.

Rinascita - Gian Carlo Pajetta

Kako je KPI gledala na kitajsko revolucijo

III.

Ob vrnitvi smo šli skozi Kanton, kjer so nas sprejeli predstavniki pokrajinskih oblasti in partije, v katerih spremstvu smo si ogledali spomenike revolucije.

Med pogovori so se nasprotja tokrat jasno pokazala. Nič ni spominjalo na diplomacijo in namigovanje iz leta 1959. To bi bilo zdaj celo groteskno. Kolikor bolj so bili pogovori odkriti, toliko bolj so bili bratovski, pri čemer uporabljam ta izraz zunaj okvirov vsake konvencionalne formule. Še danes se spomnim, da smo jih povabili na svoj XI. kongres, česar niso na noben način formalno zavrnil. V resnici pa je bil ob tem nič kaj obetajoč spopad. "Ali boste povabili tudi vaše jugoslovanske prijatelje?" so nas vprašali. V primerjavi s tremi leti prej je bila najbolj jasna novost, ki se je že prej jasno pojavila v znanem kitajskem članku "Naša na-

sprotja s tovaršem Togliattijem", da so zaostriili svoje napade ne toliko na pozicije mednarodne politike KPI, ampak na njeno splošno politično linijo, ki so jo imeli za revizionistično.

Tako ta kot tudi prejšnji sestanki bi morali prispevati k odpravi legende, da naj bi bila za nas kitajska težnja po avtonomiji v odnosih do SZ neke vrste smrtni greh proti marksizmu in leninizmu, kot tudi da naj bi se nasprotja med nami zaostriila na sovjetsko prigo-varjanje. Ta stvar mora biti povsem jasna. Naj opozorimo, da so Kitajci in Albanci zapustili prvo konferenco komunističnih partij, mi pa nismo podpisali sklepnega dokumenta naslednje konference. Vedeli pa smo in hoteli, da bi bilo jasno, da afirmacija naše avtonomije ne bi smela biti iskanje kakega drugega zavezništva. Nismo si zamišljali policentrizma, v

Predsednik ZZB NOV Jugoslavije o kongresu ANPI

Potrjeno sodelovanje borcev protifašistov

Prve dni novembra je bil v Firencah osmi kongres Vsestranske zveze partizanov Italije-ANPI. Kongresa se je udeležila tudi delegacija Zveze združenj borcev NOV Jugoslavije. Delegacijo je vodil predsednik Zveze general Kosta Nadj.

Objavljamo intervju, ki ga je predsednik Kosta Nadj dal glasilu slovenske borčevske zveze "TV 15".

Tovariš predsednik! Brez dvoma ni lahko izdvojiti posebne vtise iz okvira osmega kongresa ANPI, saj je šlo za zelo široko, vsestransko in uspešno manifestacijo nekdanjih italijanskih partizanov. Pa vendar, kakšni so vaši vtisi s tega kongresa?

Kosta Nadj: Če bi že poskušali strniti občutke, ki smo jih dobili na osmem kongresu ANPI, v vodilno misel, bi morali poudariti, da to ni bil le vsestranski kongres italijanskih partizanov, pač pa kongres vseh protifašističnih sil v Italiji. Na kongresu je bila potrjena izredna solidarnost nekdanjih borcev, organizatorjev vstaje in protifašistov, ki tudi danes, v trenutkih kriz, ki težijo Italijo, poskušajo najti najboljšo pot, po kateri bi se država rešila težav. Borci protifašisti si prizadevajo, da bi na osnovi svetlih tradicij protifašističnega odpora ponovno zbrali napredne in demokratične množice v Italiji, ki naj bi bili vodilna sila pri odpravljanju gospodarskih in drugih težav.

Kaj lahko poveste, tovariš predsednik, o sodelovanju ZZB NOV Jugoslavije z ANPI?

Kosta Nadj: Na kongresu je bilo potrjeno zelo uspešno sodelovanje italijanskih in jugoslovanskih borcev — protifašistov. Tega smo še posebno veselili. Prijetno je bilo na slehernem koraku občutiti, da je to naše sodelovanje cenjeno in da se v Italiji spoštuje prispevek jugoslovanskih borcev v protifašističnem odporu v Italiji. V stikih, ki smo jih imeli te dni, smo oboji dokazovali, da je v nas še vedno prisotna ideja, ki nas je vodila v narodno-osvobodilnem boju, ideja naše enotnosti.

Kadar govorimo o sodelovanju ANPI in ZZB NOV Jugoslavije imamo v mislih dolgo in uspešno prehojeno pot, s tem v zvezi pa trdno osnovo, na kateri smo in še vedno gradimo naše medsebojne odnose. To sodelovanje dveh borčevskih organizacij je še toliko pomembnejše, ker je v svojem delovanju zajelo najširšo bazo. Poudariti pa velja, da je to naše uspešno sodelovanje pogosto pogojevalo tudi sodelovanje drugih organizacij in institucij na najrazličnejših področjih.

Vemo, da ste se v času, ko je potekal osmi kongres ANPI, sestali s številnimi delegacijami. Kaj lahko poveste o teh pogovorih?

Kosta Nadj: Pravzaprav je bilo pričakovati, da bo na kongresu precejšnje

število predstavnikov protifašističnih organizacij iz mnogih evropskih držav. Predstavniki ZZB NOV Jugoslavije smo imeli pogovore z vsemi, s katerimi tudi vzdržujemo dvostranske odnose in s katerimi skupno nastopamo v raznih večstranskih akcijah, ki potekajo po borčevski liniji. Znano je, na primer, da smo pred nedavnim dali idejo za svetovni posvet borcev v zvezi z razorožitvijo. Upamo, da bomo lahko to, v svetu že podprto idejo, kmalu uresničili.

Naš predstavnik Branko Golović, sekretar za mednarodno sodelovanje pri zveznem odboru ZZB NOV Jugoslavije, je sodeloval na posvetu za okroglo mizo. Posvet je bil organiziran za tuje udeležence. Na njem so govorili o vprašanih boja za mir, evropske varnosti in razorožitve. Tovariš Branko Golović je namenil posebno pozornost položaju v Sredozemlju. Mislimo namreč, da bi bilo zelo koristno, če bi borci — protifašisti s sredozemskega območja uspeli izpopolniti medsebojno sodelovanje in dogovarjanje. Gre za območje, ki je lahko vsak trenutek žarišče novega svetovnega spopada. Takšna prizadevanja pa bi bila tudi nadaljnji prispevek k evropskemu sodelovanju borcev.

Zelo sem zadovoljen, da sem se imel priložnost srečati s številnimi italijanskimi borci, ki so se borili v Jugoslaviji. To so bila srečanja z našimi dobrimi prijatelji, ki s spoštovanjem varujejo spomin na naš skupni boj.

V svojem govoru ste, tovariš predsednik, namenili posebni del vprašanju položaja narodnostnih manjšin...

Kosta Nadj: Da, v govoru sem poudaril, da so v nekaterih državah še vedno primeri prizadevanj, da bi zbrisali jezik, kulturo in zgodovino posameznih manjšin. Seveda takšna negativna prizadevanja kvarno vplivajo na odnose med določenimi državami, omogočajo pa tudi delovanje šovinističnih in nacionalističnih elementov, nenavsezadnje dajejo prostor tudi za delovanje revanšistov. Slednje sem v svojem govoru še posebno poudaril.

In v čem mislite, je pomen osmega kongresa ANPI za italijansko javnost?

Kosta Nadj: V vsakem primeru pomeni veliko že to, da v Italiji obstojajo protifašistične in demokratične sile, ki solidarno in s skupnimi naporji dajejo prispevek pri iskanju rešitev, ki naj bi italijansko družbo rešila sedanje krize.

Velik pomen kongresa je tudi v tem, ker se je pokazalo, da je živa ideja protifašizma, ki postaja najširša osnova sodelovanja italijanskih množic. Ideali odpora se dandanes v tej družbi zelo negujejo in so vse bolj prisotni tudi v tistem delu italijanske družbe, ki jim doslej ni namerjala pozornosti.

Pogovarjal se je: SILVO TERŠEK

Elza Antonac

Umrla je prof. Elza Antonac. Nastala je velika vazel v slovenski šoli pa tudi na področju politične in kulturne dejavnosti, zlasti na Opčinah, kjer je tov. Elza živela in delovala.

Skromna, kot je bila, je izrazila željo, naj o njej ne pišemo, naj bo njen pogreb preprost, brez govorov in petja, brez sleherne zunanje slovesnosti.

Upoštevati moramo njeno željo. Sicer pa je slovo od nje, zlasti na Opčinah, pokazalo, kako smo jo cenili in kaj smo z njo izgubili. Tiho slovo je povedalo mnogo več kot lepo izgovorjene ali zapisane besede in kot kakršna koli zunanja slovesnost.

Tovarišico Elzo bomo ohranili v hvaležnem spominu.

Težko prizadeti sestri Gini in drugim sorodnikom izražamo globoko sožalje.

Slovensko prosvetno društvo Tabor-Opčine se poslavlja od svoje drage neutrudne pobudnice kulturne dejavnosti in vzgojiteljice

ELZE ANTONAC

Težko prizadeti sestri in sorodnikom iskreno sožalje.

Sporočamo žalostno vest, da je 25. decembra umrla

ELZA ANTONAC

dolgoletna profesorica filozofije in zgodovine na našem zavodu. Ohranili je bomo v trajnem in hvaležnem spominu.

Licej "France Prešeren"

Trst, 28. decembra 1976

Krožek za družbene in politične vede Pinko Tomažič se klanja spominu svoje članice

prof. ELZE ANTONAC

Hudo prizadeti sestri Gini in drugim sorodnikom izreka globoko sožalje

Openska sekcija KPI se hvaležno klanja spominu tovarišice

ELZE ANTONAC

tovarišici Gini in drugim sorodnikom pa izreka globoko sožalje

Marij Tavčar

Sredi decembra smo na Repentabru pokopali tovariša Marija Tavčarja. Bilo mu je komaj čez 43 let in se je veselil družine, ki jo zapušča v globoki žalosti. Vest o prerani smrti je prizadela repenske tovariše, ki so ga cenili, saj se je pridružil KPI že z devetnajstim letom.

Užaloščeni družini izreka sekcija KPI za repentabrsko občino iskreno sožalje. V njegov spomin darujejo tovariši 20 tisoč lir v tiskovni sklad "Dela".

Ob vstopu v novo leto

(Nadaljevanje s 1. strani)

deželni odborov. To se je izkazalo pri stalnem delovanju drugih pomembnih javnih ustanov vseh vrst in na raznih področjih.

A leto 1976 bo ostalo v našem spominu tudi zaradi pretresljivih dogodkov, ki so se zvrstili v Italiji: hud val kriminalitete, atentati na javne ustanove in na sedeže demokratičnih ustanov in organizacij, umori antifašistov in predstavnikov javnih oblasti. Predvsem ne bomo pozabili te letnice zaradi strahotnih posledic, ki jih je povzročil potres v Furlaniji in v Beneški Sloveniji.

Visoko število žrtev, opustošeni kraji, domovi, imenovina, uničene kulturne dobrine so grozna "dediščina", ki se ne bo dala nikoli izbrisati, le delno jo bo mogoče popraviti, če bodo vse demokratične sile v deželi in državi našle enotno pot; izkazale resnično dobro voljo ter se strnjeno lotile dela, da se zopet zgradi in dvigne, kar se zgraditi in dvigniti da.

Nov zakon o zopetni izgradnji porušeni domov, uničenega gospodarstva, uničenih socialnih uslug in kulturnih objektov, se bo moral predstaviti čimprej. O njegovi vsebini pa bo moralo pred predložitvijo obravnavati prizadeto prebivalstvo. Pri izbiri prednostnih uresničitev in del se bo predvsem morala upoštevati potreba, da se etnični sestav slovenskih in seveda tudi furlanskih vasi, krajev, mestec obrani, da se reši zgodovinski in kulturni zaklad, ohranijo šege in tradicije ponosnega in značajnega ljudstva. Ta potreba je tembolj nujna, če upoštevamo, da so ljudstvo Furlanije in Beneške Slovenije, poleg potresa in že mnogo časa pred tem, močno prizadejale zgrešene vladne izbire in prisiljena emigracija v tujino.

Za vse Slovence a tudi za vse demokrate sploh je pa velikega pomena še en dogodek, ki se je končno, po tolikem pričakovanju izsilil v temu letu na dnevni red v parlamentu, se pravi ratifikacija osimskega sporazuma.

Gre za dogodek zgodovinskega in velikega mednarodnega pomena. S to ratifikacijo se namreč dokončno urejujejo odnosi med sosednjima državama, začrtuje se trajna meja med Italijo in Jugoslavijo, odpirajo se nove možnosti plodnega sodelovanja in izmenjav.

Ratifikacija osimskega sporazuma neizbežno prispeva k odpravi mednarodne napetosti in je važen činitelj utrditve sožitja in miru v tem delu Evrope in v svetu sploh.

Velikega pomena je za narode Italije in Jugoslavije, še posebej za obmejno prebivalstvo, za obmejno gospodarstvo, specifično za dvig tržaškega gospodarstva, kateremu so razmere dolgotrajne nestalnosti onemogočile vsakršni resnični razvoj.

Nanjo gledamo pripadniki z velikim pričakovanjem, tudi v zvezi z ureditvijo naših perečih narodnostnih vprašanj.

V vsebini osimskega sporazuma, ki bo ratificiran, in v resoluciji ki je bila sprejeta v poslanski zbornici ob zaključku raz-

prave o tem vprašanju, je o slovenski tematiki in o potrebi po globalni zaščiti manjšine nekoliko govora. To pa ne bo zadostovalo, če ne bodo besedam sledila dejanja. Po dokončni odobritvi ratifikacijskega zakona v senatu bo vlada poklicana, da dokaže svojo politično voljo.

Brez dvoma pa bosta potrebna enotno prizadevanje celotne narodne manjšine in enoten nastop vseh demokratičnih sil, da se splošna zaščita, nemoten razvoj Slovencev v Italiji zjamči na podlagi ustavnih načel. Pri tem bo treba odvrniti vsak poiskus, da se to vprašanje reši na podlagi reciprocitete, kakor je to želja Fanfanijeve struje in nekaterih krogov državne birokracije, za kar se potegujejo ljudje, kot na primer minister za javno vzgojo in minister za zunanje zadeve, fanfanijevca Malfatti in Forlani.

V novem letu, v katero vstopamo, bo torej potrebno, da se nadaljuje splošen boj v nerazrušljivi enotnosti Slovencev in Italijanov, v trdni povezavi vseh zdravih sil, da rešimo državo iz hude krize, da stremo sleherni prevratniški poiskus, da se začne obnova po potresu opustošenih krajev naše dežele, da se izsili odobritev zakona o globalni zaščiti slovencev.

Beneškim in furlanskim bratom naj gresta pozdrav in iskreno voščilo, da se v novem letu s skupnimi naporii ustvarijo pogoji za zopetno izgradnjo njihovih domov, njihovega življenja!

Vsem čitateljem, Dela in vsem volilcem KPI, srečno novo leto!

Obilo uspehov v skupnih bojih za demokracijo, svobodo, socializem, za narodnostne pravice Slovencev!

J. G.

Postavljamo valobrane in svetilnike

(Nadaljevanje s 4. strani)

prvi pogled razkošnih, objektih kot sta spomenik in gledališče, občutek, da postavljamo valobrane in svetilnike ob obali, ki jo izpodjeda razburkano morje. Seveda, za tistega, ki stoji na kopnem in ne tvega svojega obstoja na včasih podivjanem morju, je tak objekt mogoče nezanimiv in nepotreben, razen če ne bije v njegovih prsih plemenito sice in ne prevladuje v njegovi presoji zdrav, pošten in demokratičen duh. Recimo tak kot ga vsebuje ustava italijanske republike.

Kar zadeva ustavo velja sicer za izvajanje nekaterih členov znani rek "fumo e poco arrostò". Vzemimo za primer odpornišvo, ki je bilo dolga leta zapostavljeno, da ne omenjam še vedno nenapisanih in nepriznanih pravic slovenski narodni skupnosti. Pa pustimo to, ne bomo si kvarili tega radostnega dneva s stvarmi, ki morajo priti in za katere se bomo borili, da pridejo čimprej.

Imamo torej gledališče, prvi objekt našega kulturnega in rekreativnega centra, imamo funkcionalno decentralizirano strukturo, ki smo jo postavili z lastnimi finančnimi žrtvami, delno na račun tudi drugih potrebnih del. Imamo instrument, na katerega moramo igrati uglašeno na vse strune.

Gledališče obsega poleg glavne dvorane, odra in stranskih odrov še foyer, ki je opremljen za prirejanje likovnih razstav,

kinokabino, dve garderobi, društvene prostore, ki jih je uprava dala v najem prosvetnemu društvu France Prešeren.

V prihodnih letih bomo morali opremiti še kino kabino in postaviti filmsko platno, nabaviti vrsto reflektorjev, koncertni klavir, aparature za simultano prevajanje, za katerega smo doslej vgradili le oddajno anteno v pod te dvorane.

Uprava pozdravlja že vnaprej vse pobude kulturnega, političnega, gospodarskega, upravnega, rekreativnega in družbenega značaja sploh, ki jih bo naša občinska in širša izvenobčinska skupnost znala razvijati v dihu idealov, za katere — tega nikdar ne pozabimo — so ljudje umirali; idealov, za katere se je vredno boriti, delati, žrtvovati in se razdajati tudi danes in ki so: svoboda, enakopravnost, kulturni in gospodarski razvoj posameznika in družbe, sožitje, prijateljstvo, mir pri nas in v svetu.

Dolžni smo še poudariti veliko zadoščenje vseh, ki so s svojim delom, z nasveti, s svojim kreativnim sodelovanjem gradili ta objekt.

Zaključujem z voščilom, da bi v teh prostorih in onih, ki jih bomo še uredili v tem kulturno-rekreativnem centru, gradili nov, boljši, lepši svet. V našem občinskem merilu svet enakopravnosti delovnih in angažiranih državljanov slovenskega in italijanskega jezika, svet bratstva, medsebojnega spoznavanja, sodelovanja in enotnosti.

S tem voščilom, ki obvezuje nas vse, odpiram Občinsko gledališče France Prešeren.

PRISPEVKI

V spomin dragega moža in očeta Guida Pobega darujeta žena Elvira in sin Rudi 5.000 lir za DELO.

Ob obletnici smrti svojega moža Virgilija Mora iz Sosljana in v počastitev njegovega spomina je žena Vida prispevala 7.500 lir za sklad DELA.

Josip Colja iz Sosljana je prispeval za sklad DELA 2.000 lir.

V počastitev spomina svojega očeta je Albert Derganc iz Loga prispeval 50.000 lir za komunistični tisk.

V spomin na tov. prof. Elzo Antonac daruje openska sekcija KPI 10.000 lir za SPD Tabor in 10.000 lir za sklad DELA.

Vsem darovalcem iskrena hvala.

DELO - glasilo KPI
za slovensko narodno manjšino
Direktor **ALBIN ŠKERK**
Odgovorni urednik

ANTON MIRKO KAPELJ
Uredništvo in uprava:

Trst - Ulica Capitolina, 3
telef. 764-872, 744-047

Dopisništvo v Gorici: Ulica Locchi, 2
telef. 24-36

Poštni tekoči račun 11/7000

Letna naročnina 3.000 lir

Tisk: Tipo/offset Riva

Trst, Ulica Torrebianca, 12